

УДК 711.6

М. М. Грицак,

Національний університет «Львівська політехніка»

МУЗЕЙНІ ОБ'ЄКТИ У ПЛАНУВАЛЬНІЙ СТРУКТУРІ ІСТОРИЧНОГО МІСТА (НА ПРИКЛАДІ ЛЬВОВА ТА ВРОЦЛАВА)

Анотація: стаття присвячена порівнянню розміщення та значення музейних об'єктів у планувальній структурі історичного міста, на прикладі Львова та Вроцлава (Польща). Розглянуто роль і значення музеїв відносно загальноміського центру, території Світової спадщини ЮНЕСКО та транспортно-пішохідної мережі. Наведено статистичні дані стосовно міст та музейних об'єктів.

Ключові слова: музей, загальноміський центр, історичне місто, Львів, Вроцлав.

Постановка проблеми. Динамічні процеси, що відбуваються у сучасному постіндустріальному суспільстві, потреба у якісно новому трактуванні культурної функції у місті, вимагають від урбаністів пошуку нових вирішень щодо розміщення на території міста музейних об'єктів. Метою даного дослідження є виявлення певних закономірностей територіального розташування музейних об'єктів у планувальній структурі історично-сформованого міста на підставі аналізу вітчизняного і зарубіжного досвіду на прикладі двох міст - Львова та Вроцлава. Ці міста подібні за величиною, значенням у системі розселення, видами і типами об'єктів культурного призначення.

Виклад основного матеріалу.

Львів та Вроцлав за свою багатовікову історію стали не лише адміністративними центрами, а й національно-культурними та освітньо-науковими осередками своєї країни. За кількістю населення Львів займає сьоме місце серед міст України - 728 350 осіб[1], а Вроцлав – четверте, відповідно серед міст Польщі - 635 759 осіб[2]. Площа території Львова становить близько 182 кв. км, Вроцлава - майже 293 кв. км.

На початку ХХІ ст. просторово-планувальний каркас Львова являє собою складну конфігурацію з ознаками поліцентричної побудови, утворену взаємним накладанням вулично-транспортної мережі і зон (або центрів) функціональної активності. Поняття традиційного міського центру (як єдиного осередку) трансформується у поняття системи загальноміського центру (системи центральних осередків з головним осередком-ядром)[3].

Таблиця 1.

Характеристики Львова та Вроцлава

Показник / Місто	Перша згадка	Магдебурзьке право	Площа території, кв. км	Чисельність населення, осіб	Кількість музеїв	Адмін. поділ
Львів	1 256 р.	1 356 р.	182,01	728 350	48	6 районів
Вроцлав	900 р.	1 261 р.	292,82	635 759	32	48 дільниць

Адміністративно Львів поділяється на 6 районів: центральна частина відноситься до Галицького району, західна - до Залізничного, північна - до Шевченківського, східна - до Личаківського, південно-східна - до Сихівського, а південна - до Франківського. У підпорядкуванні Львівської міської ради також перебувають місто Винники і селища міського типу Брюховичі та Рудне. Існуюча система обслуговування характеризується контрастними диспропорціями – показники об'єктів торгівлі і громадського харчування значно перевищують потреби, встановлені державними будівельними нормами, натомість всіх інших, особливо - охорони здоров'я, культури і спорту на рівні 40-60% нормативного забезпечення [4].

Адміністративний поділ Вроцлава має дещо складніший характер і складається із 48 *дільниць* (*osiedli*), які у свою чергу формують *об'єднання дільниць* (*zespoły dzielnicowe*), що за своєю структурою та розмірами є аналогом наших адміністративних районів. Загалом у Вроцлаві є 7 таких об'єднань: Середміський (*Śródmiejski*), що займає центральну, інтенсивно забудовану територію міста, навколо нього – Кжицький, Гондовський, Карловіцький та Олавський (*Krzycki, Gądowski, Karłowicki i Oławski*), а також у західній частині міста – Лесніцький (*Leśnicki*), і північно-східній – Псячого Поля (*Psiego Pola*). Окрім того, рівень автономії цих об'єднань постійно збільшується, за рахунок створення в кожному із них осередку громадського обслуговування, або й цілої системи осередків обслуговування, в тому числі й об'єктами культурного призначення, які могли б розвивати почуття зв'язку мешканців із їхнім районом та місцеву ідентичність [5].

Поліцентричність планувальної структури є характерною та спільною рисою для Львова та Вроцлава: ядро загальноміського центру в історичній частині міста, поєднане із кількома спеціалізованими підцентрами та центрами районів, мікрорайонів.

Станом на кінець 2015 р. у Львові функціонують - 48 музеїв, тобто 1 музей на 15 тис. населення (див. рис. 1). Серед них: Львівський історичний музей, другий за розмірами історичний музей України; Національний музей, заснований митрополитом Шептицьким із найбільшою збіркою давнього

українського мистецтва, Львівська галерея мистецтв, один із найбагатших музеїв України; Етнографічний музей, єдиний такого типу в Україні; Національний меморіал «Тюрма на Лонцького», перша в Україні в'язниця-музей. Популярними у туристів є також «Шевченківський гай» - музей народної архітектури та побуту під відкритим небом, Аптека-музей, «Арсенал», Палац Потоцьких та інші. У Львові також багато галузевих музеїв, наприклад, музеї пива, пошти, друкарства, скла, релігії тощо. Є також певна кількість меморіальних будинків-музеїв, присвячених видатним мешканцям міста [6].

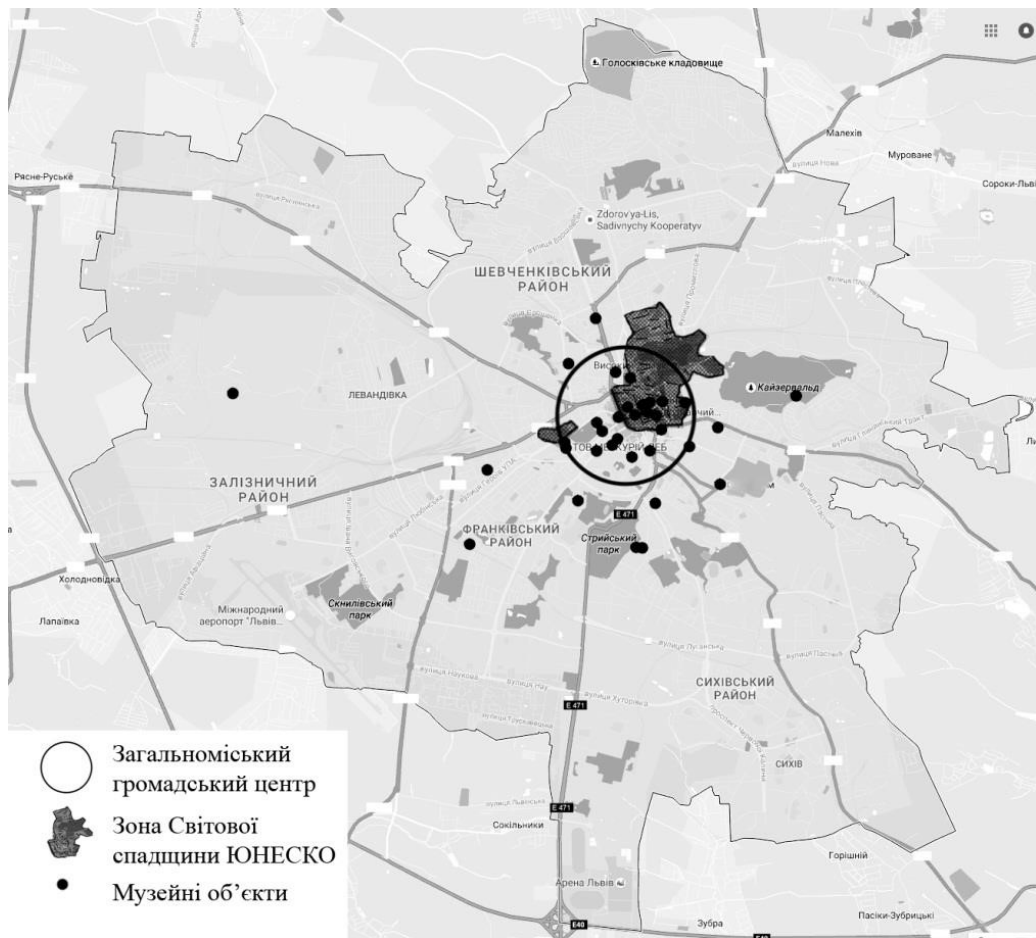

Рис. 1. Розташування музейних об'єктів на території міста Львова (в опрацюванні Грицака М. М., 2016 р.)

У Вроцлаві, на кінець 2015 року, маємо 32 діючих музеї, тобто приблизно 1 музей на 22 тис. населення (див. рис. 2). До них належать: Національний музей, що містить експонати вивезені зі Львова та Києва; єдиний у Польщі Музей Архітектури; відновлений у 1995 році музей князів Любомирських та музей Міського мистецтва у будівлі ратуші. Варто також згадати і про музей Панорами Рацлавської, що побудований у формі ротонди та є філією Національного музею, у якому міститься панорамне полотно 120x15 метрів із

зображенням битви під Рацлавіцами. До 1945 р. це полотно зберігалось у Львові.

Загальноміський центр Вроцлава територіально формується із кількох складових елементів. До них належить: старе місто, що раніше перебувало в мурах, а зараз відмежоване притокою ріки Одри, кілька кварталів житлової та громадської забудови, що описують півколо із заходу на схід навколо нього, а також - острів Міщанський, на північний захід від старої частини.

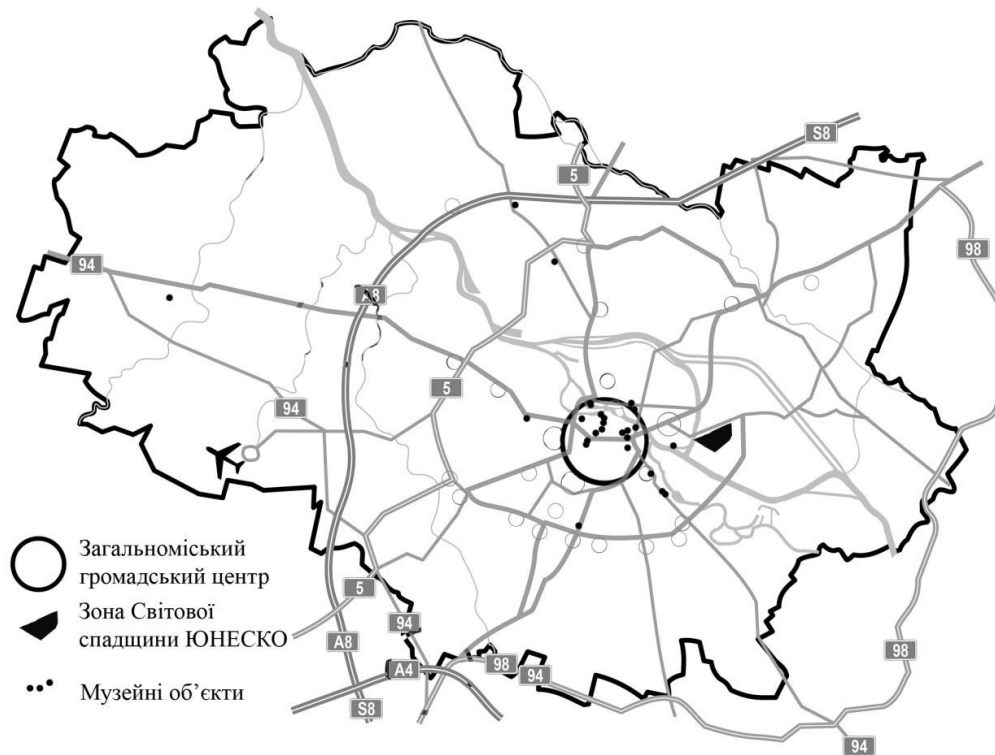

Рис. 2. Розташування музейних об'єктів на території міста Вроцлава, Польща (в опрацюванні Грицака М.М., 2016 р.)

Безпосередньо у структурі ядра загальноміського центру Вроцлава знаходяться 10 музеїв, серед них такі знакові об'єкти як: Археологічний, Історичний музеї, музей Міста, музей Архітектури та ін. За межами ядра у радіусі 2 км виявлено 7 музеїв, серед яких – Національний Етнографічний та Геологічний музеї. Решта музейних об'єктів знаходиться у радіусі від 2 до 10 км від центру.

Подібна ситуація спостерігається і у Львові – близько 15 музеїв знаходяться у ядрі загальноміського центру: Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького, Львівський історичний музей, Державний природознавчий музей НАН України, Львівський музей історії релігії, Аптека-музей та ін. За межами історичного центру у Львові розташовуються музеї під відкритим небом: Музей народної архітектури та побуту у Львові "Шевченківський гай", Музей "Личаківський цвинтар"; тематичні музеї: Музей

історії львівської залізниці, Національний музей "Тюрма на Лонцького"; музеї, що присвячені певним знаним персонам, наприклад: Художньо-Меморіальний музей Олекси Новаківського, Художньо-меморіальний музей Олени Кульчицької та ін.

Більшість музеїв у Львові розташовані саме на території, яка входить до Світової спадщини ЮНЕСКО, лише декілька із них знаходяться поза її межами, наприклад, Музично-меморіальний музей Соломії Крушельницької, Національний музей «Тюрма на Лонцького», музей «Русалка Дністрова» та ін. Цікавою особливістю та суттєвою відмінністю від Львова є те, що історичний центр Вроцлава не входить до зони всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, вона знаходиться трохи східніше і включає в себе територію комплексу Зали століття (Hala Stulecia), загальною площею 36.69 Га [7]. Жоден із музеїв Вроцлава не знаходиться безпосередньо на території Світової спадщини ЮНЕСКО (*Вроцлав зіграв ключову роль у Другій світовій війні, тримаючи оборону перед військами Червоної армії на протязі трьох місяців (довше ніж Берлін). Результати облоги були жахливими - зруйновано близько 2/3 міської забудови.*)

Рис. 3. Музеї, що розміщені вздовж основних транспортних магістралей міста: а) Музей «Територія Терору» у Львові на просп. В. Чорновола, 45, фрагмент візуалізації до проекту; б) музей Сучасного мистецтва у Вроцлаві на майдані Стжегомським.

Основна туристична вісь Вроцлава, розвиток та підсилення якої передбачено у новому генплані, проходить через такі знакові об'єкти як музей Цвинтарного мистецтва (Muzeum Sztuki Cmentarnej) під відкритим небом, далі на північ до Головного залізничного вокзалу (Wrocław Główny), ще північніше – історичний центр міста та, врешті, прямує до стадіону

Олімпійського. До неї також входить частина Сведніцького передмістя, простір Фоси Міської, островів Міщанського та Тумського, площа Грюндвальдзька та комплекс Зали століття. Музеї у Вроцлаві мають хорошу транспортну доступність, деякі із них розташовані вздовж транспортних магістралей, наприклад, новий музей Сучасного мистецтва – відкритий у 2011 році на майдані Стжегомським (Strzegomskim) поміж двох потужних транспортних артерій міста - вулиць Легніцької (Legnicka) та Стжегомської (Strzegomska).

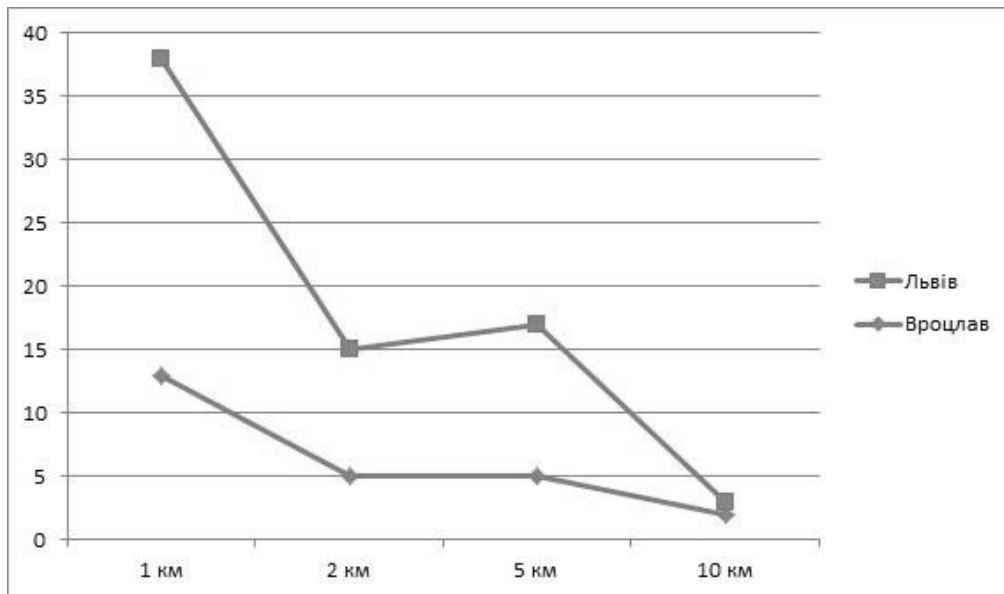

Рис. 4. Графік співвідношення кількості музеїв до їхнього розташування у планувальній структурі міста. По вертикалі - кількість музеїв, по горизонталі – відстань від історичної ринкової площі.

Висновки. Порівнюючи два схожі міста із давньою історією та багатою історико-культурною спадщиною – Львів та Вроцлав можна відзначити ряд закономірностей у розміщенні музейних об’єктів у їхній планувальній структурі, а саме:

- Більшість музейних об’єктів, що мають давню історію (наприклад, Зоологічний музей Львівського національного університету імені Івана Франка належить до числа найстаріших університетських музеїв Європи), розташовані саме у центральній частині міста, у ядрі загальноміського центру. Це спільна риса для обох міст.

- За межами ядра загальноміського центру розташовані, як правило, тематичні музеї, скансени або ж музеї присвячені певним знаним персоналіям.

- У Львові та Вроцлаві виникає потреба у пошуку територій за межами історичного ядра центру, для розміщення нових об’єктів культури, в тому числі музейних, для підсилення громадських підцентрів у районах та формування місцевої ідентичності.

Список використаних джерел:

1. Чисельність наявного населення України: станом на 1 січня 2016 року / Державна служба статистики України – Офіц. вид. – Київ: ТОВ Видавництво «Консультант», 2016. – 85 с.
2. База даних демографії у Польщі, 2015 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://demografia.stat.gov.pl>
3. Посацький Б. Просторова трансформація загальноміського центру Львова (впродовж ХХ ст. і на початку ХХІ ст.) / Б. Посацький // Досвід та перспективи розв. міст України : зб. наук. пр. / Укр. держ. наук.-дослід. ін-т проектув. міст «Діпромисто» ім. Ю.М. Білоконя, Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт. – К., 2011. – Вип. 20: Проблеми розвитку найкрупніших міст України. – С. 154 – 163.
4. Коригування Генерального плану м. Львова: Том 3 Основні положення / Дубина В.І., Крупа П.І. – Львів: ДІПМ «Містопроєкт», 2008. – 32 с.
5. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia. Część ogólna. – Wrocław: Biuro Rozwoju Wrocławia, 2006. – 556с.
6. Музеї Львова. Енциклопедія Вікіпедія, 2016 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Музеї_Львова
7. Centennial Hall in Wrocław. Official website of UNESCO, 2016 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://whc.unesco.org/en/list/1165>

Аннотація

Стаття посвячена сравненню размещения и значение музейных объектов в планировочной структуре исторического города, на примере Львова и Вроцлава (Польша). Рассмотрены роль и значение музеев относительно общегородского центра, территории Всемирного наследия ЮНЕСКО и транспортно-пешеходной сети. Приведены статистические данные о городах и музейных объектах.

Ключевые слова: музей, общегородской центр, исторический город, Львов, Вроцлав.

Summary

In this article compared the placement and value of museum objects in the planning structure of the historical city on the example of Lviv and Wrocław (Poland). Considered the role and importance of museums in the city center, territories of UNESCO heritage, transport and pedestrian network. Shown statistics for cities and museum objects.

Keywords: museum, the city center, historical city, Lviv, Wrocław.